

COMO GAZTELERAZKO JUNTAGAILUAREKIKO INTERFERENTZIAN SARTURIKO ATRIBUZIOAREN ESPARRUKO EGITURAK

*Igone Zabala Unzalu eta
Juan Carlos Odriozola Pereira*

1. SARRERA OROKORRA

Beste nonbait –Zabala et al (1989)– gaztelararen *como* juntagailua-
ren itzulpen edo pareko posibleen ikuspegi orokorra profilatzen saiatu
gara eta erdietsi ere, bi eremu sintaktiko garden erdietsi dugu, zeregin
interlinguistikoko hauetaz aritzerakoan: Batetik *como* juntagailu menpera-
tzaile modura erabiltzen denekoa, eta beraz **menperakuntzaren eremua**,
eta bestetik, askoz ere barreiatuagoa bide den **atribuzioaren eremua**.

Lan hau, bigarren eremu orokorrean suerta daitezkeen interferentzia
linguistikoak finkatu/konpondu nahirik, aurreko beste horren atzetik sor-
tu da.

“Atribuzio” delako kontzeptua erabiltzean, konsziente gara atribu-
zioari eta predikazio arruntari dagozkien eremuak finkatzeak berehala
ekartzen dituen arazoez, eta ikuspegi semantiko, morfosintaktiko edo
sintaktikoari jarraituz oso ondorio ezberdinak lortzen direla ere, badakigu.

Guk geuk, eztabaida horiek alde batera utziko ditugu, berorietan
murgilduko bagina artikulua honen helburua den gaira sekula ere helduko
ez baikinakeke. Horrela ba, atribuzioaren eremuari murriztapen gutxien
jarri dizkioten autoreei jarraituko gataizkie, eta beraz, atributiboan artean
sailkatzeko balio dezakeen edozein ezaugarri duten aditz guztiak hartuko
ditugu kontutan.

Baina, ezer baino lehenago, atribuzioaren kontzeptua modurik zaba-
lean jasotzeko dugun interesa azaldu behar dugu nonbait: Gaztelera-
ren *como* juntagailua nolabaiteko (konparaketa-) menperakuntza egitura-
tzeko erabiltzen ez deneko kasu guztiak eremu bakarraren baitan kokatzeko
bide, zentzu (semantiko) zabaleko atribuzioarena dugu. Berez, euskal
sistema linguistikoa ditugun **absolutibo mugagabe/mugatu** eta **prolatibo**
direlako markak, bai eta seguraski ikusteko ditugun **IS_{abs.mugg.} + bezala**
/modu /gisa...+ adlat./ines... direlakoak, nola edo halako eredu atributi-
boetariko bati dagozkio.

Gramatikalariek, atribuzioa edo predikazio nominalaren ezaugarri berezietarikoaren artean, subjektu eta atributuaren arteko komunztadura eta batzutan “kopula” ezabatzeko aukera ezezik, sarri askotan perpaus atributiboetan gertatzen den atributua ezabatzeko ezintasuna azpimarratu dute. Horrela ba, hona hemen Hernanz & Brucart-ek (1987), ezaugarri hori ulerterazteko eskaini dizkiguten adibideetariko batzu:

- (1) a. *Los perros ladraron inquietos.*
 b. *Los rros ladraron.*
- (2) a. *Las ovejas son mansas.*
 b. **Las ovejas son.*

Behaketa horri dagokionez, Riegel (1985) hizkuntzalariaren lana aipatu dugu soilik, bertako sailkapena, gure lan honetarako ekarri dugularik oso baliogarri gertatu baitzaigu. Autore horrek, ezabaketa onartzen duten aditzak atribuzioaren esparrutik baztertu gabe, aditz atributiboaren artean bi talde dagoela kontsideratu du, alegia, aditz **atributibo ez-okasionalak** (atributuaren ezabaketa onartzen ez dutenak) eta aditz **atributibo okasio-nalak** (“atribututzat” har daitezkeen elementu horren ezabaketa onartzen dutenak).

Aditz atributibo okasional horiek (*occasionnellement attributifs* RIEGELen terminologian), atributuaren ezabaketa onartzen dutenez, erlazio anaforiko baten bidez buruturiko desglose bat onartuko dute. Hona hemen, autore honen lanean aurki daitezkeen adibideetariko bat:

- (3) *Pierre est rentré ivre.*
 (3a) *Pierre est rentré.*
 (3b) *A ce moment-là il était ivre.*

2. EUSKAL BIBLIOGRAFIA

Knörr-ek (1979), seguraski arlo honen gaineko bereizkuntza zorrotzietarikoaren eginez, gure ondoko bi erromantzeen *como/comme* juntagailuek sarri askotan atributua txertatzeko erabilera espletiboa dutela azpimarratu du:

- (4) *Mi padre estuvo como gudari en Artxanda.*
 (5) *Comme directeur il est efficace.*

Mota horretako egiturak euskaratzeko orduan, *bezala* edo antzeko juntagailuak (*gisa, legez, modura,erara,...*) erabiltzean gure hizkuntzaren sena nolabait bortxatzen dugula salatu du autore honek.

Antzeko eritziak irakur daitezke beste autore askoren idazkietan —Lafitte (1944), Salaburu (1984), Euskaltzaindia (1985)—. Izan ere, atribu-

tua txertatzeko euskarak dituen baliabide jatorrak absolutibo mugagabea eta prolatiboa direla, eta halaber inguruko hizkuntzen eraginez Ø + *beza-la / modura / gisa(ra) / erara* direlako baliabideak jatorrizkoak baztertuz joan direla esan da behin eta berriro.

Dena dela, aurrerago joan nahi izan dugunean, prolatibo eta absolutibo mugagabearen erabilera-eremuak ere inola ere garbi ez daudela ikusi dugu berehala.

Prolatibo marka har dezakeen elementuaren izaera sintaktikoari dago-kionez, eritzia eman duten autoreak —Rebuschi (1982), Euskaltzaindia (1985)— bat etorri dira: Osagarri zuzenari esleituriko atributuari (predikatu osagarriari) dagokio.

Modu horretara, subjektuari loturiko atributu bati prolatibo marka eranstekotan, ondorio ez-gramatikalak lortuko genituzke:

(6) **Morroitzat joan da kanpora* —Rebuschi (1982)—.

Dena dela, prolatiboa duten elementuen funtzioak halabeharrez osagarri zuzenaren atributuarena izan behar duela esana badugu ere, alde-rantzizko baieztapena okerra litzateke. Izan ere, osagarri zuzenaren atributu guztiek ez dute prolatiboa onartzen, batzu (hala nola *bihurtu*, *bilakatu eta izendatu* aditzei dagozkienak) absolutibo mugagabean agertu ohi dire-larik —Euskaltzaindia (1985)—.

Osagarri zuzenaren predikatu osagarri honek marka bat edo bestea hartzen dueneko kasuak karakterizatu nahirik, Trask-en (1981) lanera jo behar izan dugu, bertan oso datu argigarria aurkitu dugularik. Aipaturiko autorearen eritziz, *-tzat* atzizkia beti “*essive suffix*” (atzizki **esiboa**) den bitartean, absolutibo mugagabea, batzutan, esiboa eta beste batzutan, **traslatiboa** izango da.

Bi termino hauen esangura finkatzeko asmotan, Dubois-en (1979) hiztegiara jo dugu ondoko definizioak lortu ditugularik: **Traslatiboa** proze-su konkretu baten ondoren lortzen den ezaugarri baten egoerari egokitu-rik, **esiboa** egoera kontingente bat, hau da, egoera hori bertara heltzeko segitu den bidea aipatu gabe adierazten duen kasua izango da. Adibidez:

- (7) a. *Mediku egin da* (traslatiboa).
- b. *Mediku da* (esiboa).
- c. *Mediku modura, ona da* (esiboa).

Guzti honetatik atera daitekeen ondorioa, hauxe da: Euskaraz, osagarri zuzenaren “atributu” esiboak prolatiboan deklinaturik agertzen bide dira; gainerako atributu guztiak ordea (subjektuarena eta osagarri zuzena-ren atributu traslatiboak, absolutibo mugagabean deklinatzen dira.

Baina, arazoa ez da hain erraza, aurretik egindako kontsiderazioak onarturik ere, hiztun desberdinek prolatiboari interpretazio semantiko

desberdinak ematen baitizkiote. Horrela, Euskaltzaindiaren (1985) eritziz, (8) perpausean nolabaiteko anbiguitatea dagoke, bi modutara (8a eta 8b) uler daitekeelarik:

(8) *Erregetzat hartu ninduten gizon haiek.*

(8a) Errege izateko hartu ninduten (Errege egin ninduten).

(8b) Errege nintzela pentsatu zuten.

Dena dela, zenbait hiztunengan, hegoaldeko zenbait hiztunengan hain zuzen ere, ez da horrelako anbiguitaterik gertatzen. Hiztun horiek, prolatiboa, ordezkaketa (“substitution” Rebuschiren hitzetan) adierazteko soilik erabiltzen dute eta horrela, ez dute (9) delakoaren moduko perpausik onartzen —Rebuschi (1982)—:

(9) *Morroitzat bidali dut.*

Horrela ba, aipaturiko hiztunek (8) perpausari (8b) interpretazioa besterik emango ez lioketela pentsatu behar dugu.

Esan beharra dago Rebuschik “substitution” terminoa, Lafitteren (1944) zentzuan erabili duela, hau da, *prendre X pour Y* delako zentzuan.

Euskal gramatikaz aritu diren autoreei dagokienez, prolatiboaren erabilera-eremu semantiko horren inguruko argirik aurkitu ez dugula esateko beharrea gaude: Autore batzuk prolatiboa beti *por/pour* preposizioaren bidez itzultzen duten bitartean —Azkue (1925), Villasante (1978)...—, beste batzuk, zenbaitetan *por/pour* eta beste zenbaitetan, *comol/comme* juntagailuen bidez itzul daitezkeen adibideak eskaini dizkigute —Lafitte (1944), Alvarez (1978), Knörr (1979), Salaburu (1984)...—.

Adibide horietatik, batzutan azalpen espliziturik aurkitzen ez bada ere, ondoko ondoriora hel daiteke: Euskal gramatikalariek, orokorki —Lafitte (1944), Alvarez (1978), Knörr (1979), Salaburu (1984)...— prolatiboa gutxie-
nez bi eremu semantiko desberdinetan erabili behar dela defenditu dute, alegia Lafittek (1944) “substitution” eta “attribution” izenen bidez aipatu dituenak. Hona hemen Lafittek emandako adibideen artean hautatu ditugun batzu:

(10) *Zozotzat hartu (=prendre pour un imbecile).* (substitution)

(11) *Utziko ditugu azitzat (=nous les laisserons pour semences).*
(attribution)

(12) *Erregetzat hautatu (=choisir comme roi).* (attribution)

KNÖRRek, aipaturiko eremu semantiko horren (‘substitution’) erreferentzia egiteko, “okerreko identifikazioa” terminoa erabili du. Guk geuk, **ustezko identifikazioa** delako adierazpidea nahiago dugu, prolatiboaren bidez aditzera ematen den identifikazio hori, okerra nahiz zuzena izan baitaiteke gure ustez.

Edozein kasutan ere, prolatiboa daramaten (edo eraman beharko luketen) egituren artean, batzu, ondoko bi parafraasiaren artean lehenengoa-ri egokitu gogoz gogoz eta beste batzu bigarrenari:

- (i) *X, y dela pentsatu.* (ustezko identifikazioa)
- (ii) *X, y izateko...* (atribuzioa)

Sarrera bibliografiko hau bukatzeko, absolutibo mugagabearen inguruko ohar batzu, besterik ez dugu egingo.

Hasteko, esan dezagun euskaraz subjektuaren posizioan determinatzaile gabeko izen sintagmarik ezin ager daitekeela —Goenaga (1980)—. Bestalde, gramatikalariei lanetatik isladatzen den eritziaren arauera, aitzinean absolutibo mugagabea atributu guztietarako kasua zen —Lafitte (1944), Alvarez (1978), Irigoien (1985)...—. Modu horretara, aurreko garaietan behintzat, absolutiboan deklinaturiko subjektua edo osagarri zuzena beraien atributuetatik bereiztea erraza zatekeen:

- (13) *Morro* (atrib.) *gelditu da* (=lan hori egiteko gelditu da).
- (14) *Morroia* (subj.) *gelditu da* (=nor gelditu den).

Denboran zehar, baina, erabilera hori, murriztuz joan da eta zenbait euskalkitan oraindik ere bereizketa egiten bada ere, batez ere *izan* aditz atributibo tipikoaren atributuen kasuan, absolutibo mugatua agertzen da ia beti.

Dena dela, *egon* aditzari lotutako atributu mugagabea *izan* aditzari lotutakoa baino sarriago erabiltzen denez (bai bizkaieraz behintzat), zenbait autoreren artean, horrela estandarizatzearen aldeko joera nabaria ikus daitekeela aipatu du Trask-ek (1981).

Oinarritzko euskal gramatikak irakurtzean, beste atributu batzuren kasuan ere, ikus daiteke absolutibo mugagabearen erabilera promozionatzeko joera hori: Hasteko, *izan* eta *egon* ez diren aditzen atributuen kasuan edo atributu gisa agertzen den izena edo adjektiboa aurretik ezaguna ez den zerbaiten erreferentzia egiten duenean —Lafitte (1944), Alvarez (1978)—. Bestalde, lanbidea, kargua eta abarreko esangura semantikoak duten atributuen kasuan —Knörr (1979)—.

3. EZTABAIDA

3.1. Eskema orokorra

Aurreko bi sailetan aztertu dugunaren arauera, aurkituko ditugun egitura atributiboak ondoren laburtuko ditugun eskema desberdinetara egoki daitezkeela auresan dezakegu:

-
- (1) $IS_{abs.1} + IS_{?1} + A_{Kopula}$ (*izan/egon*).
Ikertzaile hori, ospetsua da.
- (2) $IS_{abs.1} + IS_{?1} + A_{atributibo\ ez-okasionala}$
Experimentua, baliogarri gertatu da.
- (3) $IS_{abs.1} + IS_{?1} + A_{atributibo\ okasionala}$
Ikertzaile hori, irakasle sartu da Unibertsitatean.
- (4) $IS_{erg.} + IS_{abs.1} + IS_{?1} + A_{atributibo\ ez-okasionala}$
Ikertzaile gehienek, experimentua, interesgarrizat hartu dute.
- (5) $IS_{erg.} + IS_{abs.1} + IS_{?1} + A_{atributibo\ okasionala}$
Ikertzaileek, hipotesi hau, oinarri(tzat/modura) erabili dute.
- (6) $IS_{abs.1} + IS_{?1} + IS_{abs.1} + A_{kopula}$
Ikertzaile hori, nobelagile modura ere, ezaguna da.
- (7) $IS_{erg.1} + IS_{?1} + IS_{abs..} + A_{trantsitiboa}$
Ikertzaile horrek, nobelagile modura ere, lan handia egin du.
- (8) $IS_{erg.1} + IS_{?1} + A_{atributibo\ ez-okasionala}$
Proiektu horrek, interesgarri dirudi.
- (9) $IS_{erg.} + IS_{dat.1} + IS_{?1} + A_{atributibo\ ez-okasionala}$
Ikertzaile gehienek, ideia honi, interesgarri deritzote.
-

I. Eskema

OHARRAK:

- a) Azpiindizeen bidez, atributua zein elementuri dagokion adierazi dugu.
- b) Atributuaren (kasu-)markak, ondorengo eztabaidan aztertuko ditugunez, oraingoz “?” ikurraz adierazi ditugu.

3.2. Absolutibo markadun subjektuari loturiko osagarriak.

Bibliografian zehar lortu ditugun datuen arauera, saia gaitzen lehen-dabiziz 31 sailean egitura atributiboetarako proposatu den eskema sintaktikoari eslei dakizkiokeen elementu morfologikoak aztertzen.

(1), (2), (3) eta (6) eskemetan, zenbait perpaus intrantsitiboren subjektuei dagozkien osagarri atributiboen aurrean gaude. Subjektu horiek, jakina, absolutibo mugatuan deklinatuta daude:

- (1) $IS_{abs.1} + IS_{?1} + A_{kopula}$ (*izan/egon*)
 (2) $IS_{abs.1} + IS_{?1} + A_{atrib. ez-okas}$

$$(3) IS_{abs.1} + IS_{\gamma_1} + A_{atrib.okas}$$

$$(6) IS_{abs.1} + IS_{\gamma_1} + IS_{abs.1} + A_{Kopula} / A_{atrib.ez-okas}$$

Lehenengo eskemari dagokionez, oinarrizko egitura atributiboaren aurrean gaudela esan behar dugu. Aurretik esana dugunez, euskararen aurreko egoera historikoetan aditz horiei loturiko atributua absolutibo mugagabeen agertzen bazen ere, gaur egun mugatua egiteko joera nabaria da.

Edozein kasutan ere, Trask-ek (1981) aditzera eman duenez, zenbait euskalkitan (zubereraz) mugatu eta mugagabearen arteko bereizketa semantikoa egiten da. Gure ustez, oso interesgarri gerta daiteke bereizketa hori idazkera tekniko/zientifikoa, zenbait kasutan desanbiguazioa ekar baitezake. Adibidez:

(15) *Molekula hori, hartzailea da.*

≠ (16) *Molekula hori, hartzaile da.*

Bi perpaus horien artean bereizketa semantiko nabaria ezar daiteke, lehenengoan nolabaiteko identifikazioaren aurrean gauden bitartean, bigarrenak atribuzio arrunta adieraziko duelarik. Hau da, (15) perpausa igorritakoan, esate baterako erreazio batetan zenbait elementu hartzaile eta emalek parte hartzen dutela ezagun dugula, eta modu horretara, aipaturiko molekula hori, hartzailezat identifikatu dugula pentsa daiteke. (16) Perpausaren bidez ordea, aipaturiko molekula (bakar) horren ezaugarrietariko bat hartzaile izatearena dela adierazi dugu.

Egon aditzari dagokionez, bibliografiaren arauera, mugagabeen deklinaturiko atributuak hartzeko joera normalizatua dagoela pentsa daiteke, aditz horrek txertatzen dituen egoerak edo ezaugarriak *izan* aditzak txertatzen dituenak baino iragankorragoak izan ohi baitira.

Amaitzeko, esan dezagun mota honetako perpausetan agertuko diren osagarriak beti esiboak izango direla: berez, termino honen jatorri etimologikoa, latinaren *esse* aditzean dago, izaera eta bilakaeraren arteko dialektika isladatzearen aukeratu delarik.

Bigarren eta hirugarren eskemei dagokienez, autore gehienek mota horretako egiturek onar ditzaketean aditzak, mugagabeen deklinaturiko atributua eskatzen dutenen artean bildu dituzte: *gertatu, bihurtu, bilakatu, egon, joan, gelditu, ...*

Egitura hauetan berez absolutiboan dauden bi IS dagoela kontutan hartzen badugu, subjektu- eta atributu-funtzioak bereizteko kasu-marken bereizketa ere egitea komenigarriena dela dirudi. Horrela, subjektu-funtzioa duen ISa mugatua azalduko den bitartean, atributu-funtzioa duena, mugagabe egingo dugu.

Edozein kasutan ere, aditzok bi taldetan banatzeko arrazoa, Riegel-en erizpidearen arauera bi jokaera desberdin duten aditzak existitzean datza, hirugarren eskemakoak atributibo okasionalak diren bitartean bigarren eskemakoak ez-okasionaltzat har baitaitezke.

Bestalde, bigarren eskemaren pean dauden aditzen artean, bestelako bereizketa bat egin daiteke Trask-en erizpideei jarraituz: Alde batetik osagarri esiboak hartzen dituztenak eta bestetik, osagarri traslatiboak eskatzen dituztenak.

- (17) *Molekula hori, hartzaile gertatu da erreakzioan.* (esiboa)
(berez molekula hori beste gauza batzuren artean hartzaile da, eta erreakzio honetan, bere izaeraren parte horri dagokion modura jokatu du).
- (18) *Molekula hori, hartzaile bihurtu da.* (traslatiboa)
(lehen hartzaile ez zena, geroago hartzaile bihurtu da).

Hirugarren eskeman txerta daitezkeen aditzen artean, zailago zaigu esibitateari dagokion bereizketarik egitea. Horrela ba, Trask-en tesitik harturiko (19) delako adibiaren aurrean, bi interpretaziorako lekua dagoela esan dezakegu:

- (19) *Ameriketara artzain joan zen.*

Hau da, adiera esiboa zein traslatiboa uler daiteke perpauus horretatik:

- (19a) Joan baino lehen jadanik artzain zena, Ameriketara bere artzain-kondizioan lan egitera joan zela. (esiboa)
- (19b) Aurretik inola ere artzaina ez zena, Ameriketara joandakoan artzaintzan lan egiten hasiko zela. (traslatiboa)

Azken posibilitate honetarako, aipatzekoa da *joan* aditzak duen okasional delako kondizioa, lehenengo posibilitatearena baino ilunagoa dela: Agian joaterakoan egin dela ulertuz gero, bestelako *joan* ez-okasional bat onartu behar genuke, beti ere *Ameriketara joan* sekuentziaren gramatikallitate uko gabe.

Edozein kasutan ere, Trask-i jarraiturik, hala osagarri traslatiboek, nola esiboek absolutibo mugagabearen marka onar dezakete, eta beraz, (2) eta (3) eskemen atributuetarako, absolutibo mugagabea erabil dezakegu inolako oztoporik gabe.

Sail honi bukaera emateko, azter dezagun (6) eskema. Zehazki begiraturaz gero, lehenengo eta bigarren eskemekin duen ezberdintasun bakarra subjektuari atributua ezezik beste osagarri atributibo bat ere gehitzean datzala ikusiko dugu. Adibidez: (20) *Molekula hori, oso efikaz da* perpauusa igortzen dugunean, molekula bere aspektu guztietan efikaza dela adierazten dugu. Baina pentsa dezagun efikazia hori molekula-izaeraren aspek-

tu bati soilik esleitu nahi diogula; horretarako subjektuari beste osagarri bat gehitu beharko diogu. Arazoa, osagarri horri kasu-markaren bat lotzeko orduan sortuko da, zeren absolutibo mugagabe eginez gero atributua eta gehitu nahi dugun osagarri murriztaile berria planu berean geratuko bailirateke eta prolatiboa, osagarri zuzenaren osagarri soilik lot dakie-keenez, kasu honetarako ezin erabil baitezakegu.

Modu honetara, beste marka baten beharraren aurrean gaude, eta gure ustez erromantzeen kalkoa balitz ere, $\emptyset + \text{modura} / \text{erara} / \text{gisa} \dots$ taldekoa izan daiteke marka hori.

(21) *Molekula hori, hartzaille gisa, oso efikaz da.*

Bestalde, mota honetako perpausetan, kopula-aditz tradizionalaz gain, *gertatu, jazo, agertu, suertatu, azaldu* eta antzekoen arlo semantikoko aditzak erabil daitezke gutxienez.

(22) *Molekula hori, (hartzaille gisa), oso efikaz gertatu da.*

Baliabide guzti horien artean, $\emptyset + \text{bezala}$ zergatik sartu ez dugun galde dezake batek baino gehiagok. Hori azaltzeko, konparazioari buruz idatzi dugun artikulura jo behar dugu —Zabala et al. (1989)—.

Gogoratu $\emptyset + \text{bezala}$ segmentua duten perpausen egitura sakonera-ko hipotesi batekiko konparaketa edo kookurrentzia proposa daitekeela. Modu honetara, (23) *Molekula hori, hartzaille bezala, oso efikaz gertatu da* perpausa igortzean, (23') *Molekula hori, hartzaille balitz bezala, oso efikaz da* uler daiteke.

Modura, erara, gisara, ..segmentuak ordea, ezin sar daitezke mota horretako egituren artean eta nolabaiteko konparaketaren baitan agertzen badira, aditza ezabatzean, genitibo-marka hartu beharko dute; beraz, absolutibo mugagabean deklinaturiko elementu bati lotuta agertzen direnean, atribuzioaren esparruan gaudelakoa, segurutzat jo dezakegu, inolako anbiguitaterik sortuko ez delarik.

3.3. Ergatibo markadun subjektuari loturiko osagarriak

Aurrera gaitezen orain, subjektuaren atribuzioari esleli dakioken beste eskemara, hau da, ergatiboan deklinaturiko subjektuari lotzen zaion osagarriari dagokionera:

(5) $IS_{\text{erg1}} + IS_{?1} + IS_{\text{abs.}} + A_{\text{transitiboa}}$

Kasu honetan, subjektuaren osagarriaz arituko garenez, ez dugu prolatiboa erabiltzerik izango. Bestalde, ergatiboan deklinaturik dagoen subjektuak, ez du, halaber absolutibo mugagabean deklinaturiko osagarri-

rik onartuko: (24) **Ikertzaile horrek, nobelagile (ere), lan handia egin du.* Horrela ba, aurreko kasuan bezala, (kanpo-) baliabide horietara jotzea, beste irtenbiderik ez dugu izango. Adibidez:

(24') *Ikertzaile horrek, nobelagile modura (ere), lan handia egin du.*

(8) eta (9) ereduak, azalpen berezia behar dute nonbait:

(25) *Proiektu horrek, interesgarri dirudi.*

(26) *Ikertzaile gehienek, ideia horri, interesgarri deritzote.*

Lehenengoan, maila sintaktikoan, $IS_{erg.}$ eta $IS_{abs.mugg.}$ kontsideratu behar dira, ergatiboa/absolutiboa delako ereduaren adizkiarekin batera. Maila semantikoan ordea, nabaria da absolutibo-markadun elementua osagarri zuzen logiko bati egokitu gabe atributu bati datxekiola. Berau, jakina, *irudi* aditzaren ezaugarri morfosintaktiko eta semantikoei dagokie, baina edonola izanik ere, osagarri modura har ditzakeen elementuen kategoriak direla eta, egitura (semantiko) atributiboa dugula esan behar dugu, nahiz eta egitura-mailan *Proiektu horrek interesgarri dirudi* eta *Proiektu horrek huts egin du* direlakoak elkarretik ezin bereiztu.

(9) ereduaren kasuan, $IS_{erg.}$ eta $IS_{dat.}$ eta $IS_{abs.mugg.}$ ditugu, ergatibo/datibo/absolutiboa ereduko adizki batekin batera, baina berriro ere, ohizko ez den maila semantiko eta sintaktikoaren arteko komunztadurarik eza dagoela esan behar da: Absolutibo-markaduna, nolabaiteko atributuari dagokio eta atribuzio horren subjektua, maila sintaktikoan datibo-marka hartu duen elementua da. Hemen ere, ez dago *Ikertzaile gehienek, ideia horri, interesgarri deritzote* eta *Ikertzaile gehienek, ideia horri, amore eman diote* direlakoan artean bereizketa sintaktikoa egiterik, *eritzi* aditzaren berezitasun (sintaktiko)ak direla kausa.

3.4. Osagarri zuzenari loturiko osagarriak

Amaitzeko geratu zaizkigun ereduak, objektu zuzenaren osagarriei dagozkienak alegia, bibliografian prolatiborako deskribatu diren kontestuekin bat etorri direla esan behar dugu. Baina azter ditzagun zehatzago:

(4) $IS_{erg.} + IS_{abs.} + IS_{?1} + A_{atrib.ez.okas.}$

(5) $IS_{erg.} + IS_{abs.} + IS_{?1} + A_{atrib.okas.}$

Trask-ek erabili dituen kontzeptuak aplikatuz eta bi eskema horiei dagokienez, hartuko duten osagarri esibo/traslatibo delakoaren arauera, posibilitate bina bereiz daiteke. Hona hemen (4) eredurako adibideak:

(27) *Ikertzaile gehienek, interesgarritzat hartu dute experimentua.* (esiboa)

(28) *Aurreko ikertzaileek, posible bihurtu dute experimentu honen buruketa.* (traslatiboa)

Bigarren posibilitate honetarako, osagarri traslatiboa izateagatik, berehala baztertuko dugu prolatiboaren erabilera (**Aurreko ikertzaileek posibletzat bihurtu dute experimentua*), absolutibo mugagabearena bibliografiaren arauera (bai eta gure konpetentzia linguistikoaren arauera ere) egokiena datekeelarik.

(5) eskemarako, bereizketa bera egin daiteke:

(29) *Ikertzaileek, hipotesi hau oinarritzat erabili dute.* (esiboa)

(30) *Ikertzaileek, sartu berria, proiektuaren zuzendari hautatu dute.* (traslatiboa)

Lehenengo adibideari dagokionez, bibliografiaren arauera behintzat, ez dago prolatiboa ez erabiltzeko arrazoirik, objektu zuzenari dagokion osagarria esiboa baita. Bigarren adibidean objektu zuzenaren osagarri traslatiboa dugunez, egokiago deritzogu absolutibo mugagabearen erabilerari.

Baina aurrera segitu baino lehenago, egin ditugun bereizketa guzti horiek kontutan harturik ere, ikus dezagun, oraindik zenbait arazo konpondu gabe utzi dugula, adibidez, Euskaltzaindiak (1985) bere gramatikan planteiatu dituenak. Arazo horiek, hiru dira:

Lehendabiziz, aditz konkretu batzuk prolatiboan zein absolutibo mugagabean deklinaturiko predikatu osagarriak onartzen dituztela:

(31) *Neskame hartu dute Inixi.*

(32) *Neskametzat hartu dute Inixi.*

Lehenengo arazo honi dagokionez, ikus dezagun itxuraz analisi bera onartzen duten perpausak izanik ere, Riegel-ek (1985) perpaus atributi-boetarako proposaturiko froga aplikaturik jokaera desberdina dutela, (31) perpausak nolabaiteko desglosea onartzen duen bitartean, besteak desglo-serik onartzen ez duelarik:

(31') *Inixi hartu dute.*

(31'') *Inixi neskame izango da.*

Kasu honetan predikatu osagarria ezabaturik ere, perpaus gramatikalak lor ditzakegula, garbi dago (*Inixi hartu dute*).

(32) Perpausak ordea, ez luke predikatu osagarriaren elipsia onartuko, aditzaren esangura aldatu gabe behintzat. Perpausaren edukin semantikoaren parterik handiena predikatu osagarri horretan datzala esan dezakegu, aditza (atribuzioaren oinarritzko ereduaren) kopula izanik. Riegelen (1985) terminologia erabiliz, lehenengo perpausean *hartu* aditza atributibo okasionala delarik bigarrenean atributibo ez-okasionala dela esan dezakegu.

Aurreko arazoa konpontzeko bidea berridazketa-erregeletan bilatu gabe subkategorizazio-erregeletan bilatu behar dugula pentsa daiteke.

Guzti hori kontutan hartuz, Nique-k (1974) bere liburuan burutu duen azterketaren antzera, *hartu* aditza bakarra izan gabe bi *hartu* aditz desberdin dagoela esan dezakegu, lehenengoak predikatu osagarria aukerakoa due bitartean, bigarrenak derrigorrez behar duelarik. Beraien subkategoriazioa, hurrengoa dateke:

*hartu*₁: + A, [+subj. animatua], [+O.Z.], [+pred. osag./ – pred. osag.]
*hartu*₂: + A, [+subj. animatua], [+O.Z.], [+pred. osag.]

Hartu aditzaren adierak zehatzago bereiztu nahirik, frantzesez perzeptzio bisuala adierazteko erabiltzen diren aditzei buruz Willens-k (1983) buruturiko azterketara joko dugu, berak erabili dituen ezaugarri semantikoak ezezik beste batzu ere erabiliko ditugularik.

Hasteko, bistan dagoen oposaketa bat aipatuko dugu, agentibitateari dagokiona hain zuzen ere (borontatezkoa/ez-borontatezkoa).

- (31) *Neskame hartu dute Inixi / Inixi hartu dute* (=kontratatu, hautatu).
 (32) *Neskametzat hartu dute Inixi* (=neskame zela pentsatu, ondorioztatu, interpretatu...).

Ezaugarri honi dagokionez, (31) perpausaren ezaugarri semantikoa dutenetan, *hartu*₁ aditza dutenetan hain zuzen, aditzak adieraziriko ekin-tzak subjektuaren borontatea edo aktibitatea behar du; *hartu*₂ aditzaren kasuan ordea, (32) perpausaren ezaugarri semantikoa dutenetan alegia, subjektuak ez du inolako aktibitatearik burutzen, eta nolabaiteko gertaera pasiboa dela esan dezakegu; beharbada ezin segurta daiteke bigarren mota honetako agentibitate-eza absolutua (eta hortxe dago *pentsatu* aditzak agentibitatea zein neurritan adieraz dezakeen galdetzeko posibilitatea), baina edonola izanik ere, (32) perpauserako (ustezko) agentibitatea (31)koa baino ahulagoa dela, ebidentea da.

Beste oposaketa bereizgarri bat, ondokoa izan daiteke: Erreal/kognitiboa. *Hartu* aditzak adieraz ditzakeen ekintza batzuk, nolabaiteko errealizazioa izango dute mundu errealean, beste batzuk gure irudimen edo gogoan soilik existituko direlarik. Modu honetara, *hartu*₁ (=kontratatu, hautatu) errealizazio erreala dutenen artean sailka dezakegun bitartean, *hartu*₂ aditza, kognitibo hutsa izango da.

Edozein kasutan ere, aipatu ditugun adieretatik at, erraza da beste batzu ere aurkitzea. Adibidez, ekintza errealean artean, fisikoak eta figuratuak bereiz daitezke:

- (33) *Liburua hartu dute* perpausean ekintza erreala izateaz gain gut-tiz fisikoa dela esan dezakegu eta *hartu*₃ (=eskuratu) aditz honen beste adiera bat dela proposa dezakegu.
 (31) *Neskame hartu dute Inixi* perpausean ordea, ekintza erreal baten aurrean bagaude ere, aditza zentzu figuratuagoan erabili dugula esan behar dugu (*hartu*₁).

- (34) *Mina hartu dute* perpausaren aurrean, subjektuak inolako agentibiterik ez izanik, gertaera fisikoa baina figuratua dela ondoriozta dezakegu (*hartu*₄).

Azterketari jarraituz gero beste zenbait adiera aurkituko genukeela-koan gaude, baina gure helburutik urrundu nahi ez dugula eta, nahiko deritzogu *hartu* aditza bakarra izan gabe zenbait *hartu*, aditz desberdinen aurrean, edo behintzat zenbait adiera desberdin(ei dagozkien jokaera desberdin)en aurrean gaudela frogatua izateari, modu honetara Euskaltzaindiak (1985) kaleraturiko lehenengo arazoa konpondutzat eman baitezakegu. Izan ere, *hartu* aditza bakarra ez izanik, ez da harritzekoa mota desberdinetako predikatu osagarriak onartzea, oraingoz predikatu horien isladapen morfologikoan sartuko ez garelarik.

Aipaturiko adiera desberdinen ezaugarriak laburtzeko, hona hemen eskema bat.

	MAILA SEMANTIKOA			MAILA SINTAKTIKOA	
	Aktiboa	Erreala	Fisikoa	Os. zuz.	Pred. osagarria
<i>hartu</i> ₁	+	+	-	+	+/-
<i>hartu</i> ₂	-	-	-	+	+
<i>hartu</i> ₃	+	+	+	+	+/-
<i>hartu</i> ₄	-	-	+	+	-

II. Eskema

Euskaltzaindiak (1985) planteiatu duen bigarren arazoa, predikatu osagarriaren funtzioa duen berba beste baten bidez ordezkatzuz gero, zenbaitetan perpaus agramatikalak sortzen direlako datuan oinarriturik dago:

- (35) **Seme hartu dute Iñaki.*
 (36) *Semetzat hartu dute Iñaki.*

Pentsa dezagun (31) *Neskame hartu dute Inixi* eta (35) **Seme hartu dute Iñaki* perpausen artean dagoen ezberdintasun bakarra predikatu osagarria eraikitzeko hautatu den substantiboan datzala, esaldi bien beste elementu guztiei dagokienez, (funtzio bereko) hautaketa lexikal bera gauzatu delarik. Hori horrela izanik, bigarren perpausaren agramatikalitatea azalduko duten subkategorizazio kontestualerako erregelak bilatu behar-ko ditugu Nique-k (1974) adierazitakoaren arauera.

Hasteko, pentsa dezagun *hartu*, aditzak nolabaiteko egoera-aldaketa (traslatibitatea) adierazten duela, eta modu horretara, lehenengo perpaus-

sari dagokionez, hartu baino lehen neskame ez zena hartu ondoren neskame izango dela pentsa dezakegu (gogoratu *Ameriketara artzain joan da*). *Seme* substantiboaren kasuan, beraren esangura semantikoa dela eta, ez dago egoera-aldaketetarako lekurik, jaiotzetik heriotzera arte guraso konkretuen seme-alabak gara eta hori aldaezina da bizitza osoan zehar, maila legetik kanpo behintzat: Posible litzateke “seme balitz bezala hartu” edo “berez seme dena semei dagokien modura hartu” baina inola ere ez “seme hartu” zentzu hertsian.

Aurretik azaldua duguna erregelen bidez itxuratu ahal izateko beraz, beste marka bat gehitu behar diogu aurretik burutu dugun subkategorizazioari:

*hartu*₁ : + A, [+subj. anim.], [+O.Z.], [+pred. osag. (+trasl.)/-pred. osag.].

Modu honetara beraz, *seme* substantiboak, *hartu*₁ aditzari loturiko predikatu osagarria egitekotan, agramatikal bihurtuko zaigu perpausa, substantibo horrek adierazia duen kontzeptuak ez baitu egoera-aldaketarik onartzen.

- (36) Adibideari dagokionez ordea, ez dago agramatikalitaterik *hartu*₂ aditzak, atributiboa izanik, bere predikatu osagarriari eskatzen dion baldintza bakarra “ustezko” identifikazioa edo atribuzioa onartzearena baita; aditz honen subkategorizazioa beraz, ondo-koa litzateke:

*hartu*₂ : + A, [+subj. anim.], [+O.Z.], [+pred. osag. (+identifik./ +atribuzioa)].

Hirugarren arazoa, euskal bibliografiaren azterketa egin dugunean ere aipatu dugu: Euskaltzaindiaren (1985) gramatikaren egileek azaldu dutenaren arauera, zenbait esalditan gerta daitezkeen bikoiztasun edo ambiguitateei dagozkie: (8) *Erregetzat hartu ninduten gizon haiek esaldia*, haien ustez, hurrengo bi modutara uler baitaiteke: (8a) *Errege izateko hartu ninduten (errege egin ninduten)* (8b) *Errege nintzela pentsatu zuten*.

Trask-en erizpideak kontutan harturik, ez legoke (8a) interpretaziorako lekurik, beraren ustez ezin erabil baitaiteke prolatiboa osagarria translatiboa denean.

Puntu honi dagokionez, Alvarez-ek (1977) Pierre Topet Etchahun idazlearen lanari buruz egin duen azterketa aipa dezakegu. Berorretatik ondoriozta daitekeenez, autore klasiko honek, (8a) delako perpausaren antzeko kontestuetan, absolutibo mugagabea erabili du:

(37) *Jakile haigü hartzen.*

(38) *Ezari neskato etxen...*

Edozein kasutan ere, badago esibitatearen baldintza betetzeagatik onargarri litekeen beste interpretazio bat, alegia: (8c) *Berez, ni errege nintzen eta Errege-kondizio honetan hautatu ninduten.*

Guzti hau kontutan harturik, planteiatu zaigun arazoa, modu honetara interpreta daiteke:

Alde batetik, prolatiboan deklinaturiko predikatu osagarria azaldu duen *hartu* aditza, bi modutara uler daiteke, *hartu*₁ zein *hartu*₂ notazioen bidez adierazi ditugun edukin semantikoak esleiturik.

Bestalde, *hartu*₁ aditzak absolutibo mugagabeen zein prolatiboan deklinaturiko predikatu osagarriak onar ditzake, lehenengo kasuan esangura traslatiboa eta bigarrenean esiboa izanik.

Eta amaitzeko, *hartu*₂ aditzaz eraikitako perpausari, halabeharrezko zaion prolatibo-markadun predikatu osagarria ezabatzen badiogu, aditzaren esangura semantikoa aldatu egiten da, automatikoki *hartu*₁ bihurtzen delarik. Adibidez:

(8b) *Erregetzat hartu ninduten gizon haiek* (=Errege nintzela pentsatu zuten = *hartu*₂) perpausaren predikatu osagarria ezabatuz ==>
 (8b'') *Hartu ninduten gizon haiek* edo hobe, edozein hiztunek igorriko lukeen bezala:

(8b'') *Gizon haiek, hartu ninduten* (hautatu = kontratatu = onartu = *hartu*₁).

Hona hemen posibilitate horien eskema bat:

	PRED. OSAGARRIA		ERREAL. MORF. POSIBLEAK	
<i>hartu</i> ₁	+/-	(traslatiboa) (esiboa)	Absolutibo mgg. Prolatiboa	(Ø) (-tza)
<i>hartu</i> ₂	+	(esiboa)	Prolatiboa	(-tza)

III. Eskema

Gure ustez, mota honetako anbiguiteak nekez onar daitezke idazkera zientifiko/teknikoan, batetik zerbait hautatzea edo eskuratzea eta bestetik modu batetara interpretatzea edo identifikatzea zeharo kontzeptu ezberdin gertatzen baitira.

Bestalde, gogora dezagun Rebuschi (1982) aipatu dugunean aditzera eman dugun oharra, hegoaldeko zenbait hiztunek prolatiboa soilik ordezkaketa adierazteko erabiltzen dutela, hau da *hartu*₂ aditzari lotutakoa

beste erabilerarik onartzen ez dutela. Beste modu batetara esanda, hiztun horiek, ez lukete inolako anbiguitaterik aurkituko (8) adibidean, beti (8b) interpretazioa emango bailiokete.

Guzti hori kontutan harturik, gure hizkuntza orain arte zeharo normalizatu gabe dagoela eta, anbiguitaterik txikiena ekartzen duten euskalkien usuarioari jarraituz, ondoko proposamena egingo dugu, zehaztasun-gradurik altuena behar duen hizkera tekniko/zientifikorako behintzat. (Edozein modutan, hizkuntza literarioan edertasuna lortzeko konnotazioak izan dezakeen garrantzia haintzakotzat harturik, hizkuntz maila horretaraino hedatzeko asmorik ez dugula adierazi nahi dugu ezer baino lehenago).

Proposamena: Prolatiboa, *hartu*₂ (=e)la *pensatu*) aditzari derrigorrez lotu behar zaion predikatu osagarriko utzi, *hartu* aditzaren beste adieretarako absolutibo mugagabea (osagarria traslatiboa denean) edo Ø + *modura /gisara /lerara* (osagarria esiboa denean) erabiliko direlarik.

Aurreko koadroa, beraz, honela geratuko da gure proposamenaren arauera:

	PRED. OSAGARRIA		ERREAL. MORF. POSIBLEAK	
<i>hartu</i> ₁	+/-	(traslatiboa) (esiboa)	Absolutibo mgg. Ø + <i>modural gisara /lerara</i>	Ø
<i>hartu</i> ₂	+	(esiboa)	Prolatiboa	(-tzat)

IV. Eskema

Modu honetara, ekidin egingo dugu anbiguitatea, edukin semantikoei errealizazio morfologiko bana, modu biunibokoan, esleituko diegularik:

- (8a) *Errege hartu ninduten gizon haiek.* (= Errege izateko hautatu ninduten = Errege bihurtu ninduten).
- (8b) *Erregetzat hartu ninduten gizon horiek.* (= Errege nintzela *pensatu* zuten).
- (8c) *Errege modura hartu ninduten gizon haiek.* (= Ni Errege naiz eta nire Errege-kondizioan hartu edo hautatu ninduten).
- (8d) *Errege bezala hartu ninduten gizon haiek.* (= Ni Errege ez banaiz ere, Errege banintz bezala hartu ninduten gizon haiek).

Puntu honi bukaera emateko, hona hemen eztabaida horretatik lor daitezkeen ondorioak:

Azalean errealizazio foniko bakarra (*hartu*) badute ere, sakonean zenbait aditz desberdin dugu (edo behintzat aditz bakarraren zenbait adiera/joskera); adiera guzti horien artean gure azterketarako soilik predikatu osagarria onar dezaketenak eta horien artean, batez ere, idazkera zientifiko/teknikoan ager dakizkigukeenak interesatuko zaizkigu, hau da: *hartu*₁ eta *hartu*₂.

Bi aditzen arteko bereizketa egiteko, ondoko bi argudioak erabili ditugu:

Lehenengoa, semantiko hutsa da:

*hartu*₁ (= hautatu = kontratatu...) → [akt., erre., fig.].

*hartu*₂ (= dela pentsatu, interpretatu...) → [pas., kog., fig.].

Bigarren argudioa, formala dugu: *Hartu*₁ eta *hartu*₂ aditzek ez dute jokaera sintaktiko berbera; alde batetik, bata atributibo okasionala izanik, bestea, atributibo ez-okasionala da; bestalde, bata predikatu osagarri traslatibo zein esiboa onar dezakeen bitartean, besteak, soilik osagarri esiboa onartuko du.

Hori kontutan harturik, deskribatuak ditugun anbiguitateak ekiditeko, prolatibo *hartu*₂ adierak ezinbestez behar duen predikatu osagarri esiborako soilik erabiliko dugu, ustezko identifikazioa edo atribuzioa adieraziko duelarik. *Hartu*₁ adiera/erabilerarako, osagarri traslatiboaren kasuan, absolutibo mugagabea erabiliko dugu eta osagarri esiboarenean, Ø + *modura /erara /gisara*.

Bestalde, Ø + *bezala* motako segmentuak, hipotesi batekiko konparaketa edo kookurrentzia adierazteko utziko ditugu, atribuzioaren esparrutik baztertuko ditugarrik.

Prolatiboarekiko argumentazioa segitu nahirik, esan beharrekoa dugu Euskaltzaindiak (1985) kasu-marka hori eskatzen duen predikatu osagarria izan dezaketen aditzen zerrenda eskeini digula: *Hartu, jo, ukan, eduki, eman, eskaini...*

Azter ditzagun bada aditz horiek, *hartu* aditzak bezala adiera desberdinak dituztenentz ikusi ahal izateko.

V. eskeman, aditz guzti hauen ezaugarriak adierazten saiatu gara; dena dela, kasu batzutan ezaugarriok guztiz garden ez direla esateko beharra dugu, + eta - ikurrek zeharo ongi ezin adieraz ditzaketelarik. Hori dela eta, horietariko ikur bat erabiltzeak ez du modu kategorikoan adierazitako adiera horrek ezaugarri hori modu absolutuan izango duela, beste adierek baino markatuago izango duela baizik.

Hurrengo koadroari dagokionez, beharrezko deritzogu zenbait ohar egiteari:

Hasteko, esan dezagun aditzen adiera guztiak isladatzen saiatu ez garela, ez baitugu uste azterketa honetarako beharrezkoa denik.

Bestalde, *eduki* eta *ukan* aditzen arteko bereizketa egiteko Kintana (1971), Kintana (1984) eta Badiola (1986) hartu ditugu kontutan, gaur eguneko usadioaren nolabaiteko isladapen direlakoan. Autore hauen eritziz, *eduki* aditzak zerbait eskutan, barruan edo atxekirik norbere mende izatea adierazten du; *ukan* aditzak berriz, jabetasun orokorragoa adierazten du. Zentzu honetan, *eduki* fisikoago dateke, *ukan* baino, eta agian borontatearen ahalegin handiagoa ere, eskatuko duke.

Ustezko identifikazioa edo atribuzioaren zentzuan Kintanak (1971) gauza konkreturik aipatu ez badu ere, Axularren usadioari dagokionez behintzat, *eduki* aditza erabili dela ondoriozta daiteke bere lanetik bertatik: *Erregek haur aditu zuenean sendatutzat zedukan bere burua* (Ax.267.10).

Villasantek (1980), *eduki* aditzak ekintza jarraia eta mantendua adierazten duela eman du aditzera. Zentzu berean, Axularrek *reputar* edo *tener por* ideia *eduki* aditzaren bidez adierazten duela idatzi du, auzia, beraz, erabakita utzirik.

Kintanaren (1984) hiztegia kontsultaturik, aipaturiko adiera aurkitu dugu *eduki* aditzerako, baina inola ere ez *ukan* aditzaren kasuan: *Jakintsutzat daukate. / *Jakintsutzat dute.*

Modu honetara, *ukan* eta *eskeini* aditzek izan ezik, beste guztiek badute "2" azpiindizeaz etiketatu dugun adiera. Hau da, ekintza figuratu eta kognitiboari dagokiona eta *dela uste*, *dela interpretatu* edo *dela suposatu* direlako parafraasi bidez agerian utz daitekeen ustezko identifikazioa.

Aurreko puntuan proposatu dugun ereduaren arauera, beraz, *ukan* eta *eskeini* aditzek, ez bide dute prolatiboan deklinaturiko predikatu osagarririk onartuko.

	EKINTZAREN EZAUGARRIAK			JOKAERA SINTAKTIKOA	
	Aktiboa	Erreala	Fisikoa	Osag. zuz.	Pred. osagarria
<i>jo</i> ₁ (kolpatu)	+	+	+	+	-
<i>jo</i> ₂ (-ela pentsatu)	-	-	-	+	+
<i>jo</i> ₃ (musika interpretatu)	+	+	+	+	-
<i>ukan</i> ₁ (jabe izan)	-	+	-	+	+/-
<i>eduki</i> ₁ (barruan edo ukipenean izan)	+	+	+	+	+/-
<i>eduki</i> ₂ (-ela uste)	-	-	-	+	+
<i>eman</i> ₁ (eskuraerazi)	+	+	+	+	+/-
<i>eman</i> ₂ (-ela kontsideratu)	+	-	-	+	+
<i>eman</i> ₃ (iruditu) (atributua)	-	-	-	-	-
<i>eskeini</i> ₁ (aurkeztu)	+	+	+	+	+/-
<i>eskeini</i> ₃	+	+	-	+	+/-

V. Eskema

Adiera kognitiboa duten guztiek adiera horri dagokionez atributibo ez-okasionalak izanik, derrigorrez behar dute prolatiboan deklinaturiko predikatu osagarria. Hala ere, posible da guzti horien artean zenbait bereizketa egitea:

Lehendabiziz, *jo* eta *hartu* pasiboak diren bitartean, *eman* eta *eduki* aktiboak dira, hau da, subjektuaren borontatea behar dute.

Bestalde, hau koadroan isladatu ez bada ere, *hartu*, *jo* eta *eman* aditzak perfektiboak diren bitartean, *eduki* aditza inperfektiboa da, edo beste modu batetara esanda, -tzat hartu/jo gertaera pasiboa suertatu ondo-

ren edo -tzat eman ekintza aktiboa burutu eta gero lortuko den ondorio iraunkorra, -tzat eduki izango da, kontrako ekintza edo gertaerarik jazotzen ez bada behintzat.

Azken ondorio modura, beti ere gure helburua euskara zientifiko-/teknikorako desanbiguazioa lortzen saiatzea izanik, hurrengo esan deza-kegu: *hartu*, *jo*, *eduki* eta *eman* aditzek derrigorrez eskatzen dute prolatiboan deklinaturiko predikatu osagarria *hartu*₂, *jo*₂, *eduki*₂ eta *eman*₂ adierak aktualizatzeko orduan. Beste adierei dagokionez, anbiguitatea ekiditearren, prolatiboaren erabilera, baztertu egingo dugu: osagarri traslatibo hartzekotan, absolutibo mugagabearen marka gehituko diogu (edo hobe esan, ez diogu inolako markarik gehituko) eta esiboa bada, Ø + *modura /erara /gisara* direlakoetariko bat hautatuko dugu.

Eztabaida hau amaitu baino lehen, azter ditzagun konpondu gabe utzi ditugun anbiguitate-kasuak, ondokoak alegia:

- (19) *Ameriketara artzain joan zen*, perpausak bi interpretazio posible duela adierazi dugu, hau da:
- (19a) Joan baino lehen jadanik artzain zena, Ameriketara bere artzain-kondizioan lan egitera joan zen. (esiboa)
- (19b) Aurretik inola ere artzain ez zena, Ameriketara joatean artzaintzan lan egiten hasiko zela. (traslatibo)

Kasu honetan, subjektuaren atribuzioaz ari garelarik, ezinezkoa da prolatiboaren erabilera (**Ameriketara artzaintzat joan zen*). Beraz, desanbiguazioa lortu nahi badugu, osagarri esiborako dugun irtenbide bakarra, euskal gramatikalariek kalkotzat jo dutena da, hau da, Ø + *modura /erara /gisara*. Osagarri traslatiboaren kasuan, absolutibo mugagabea erabiliko dugu. Erabaki hori indartzearen, bereizketa hori Ø + *modura...* baliabideak erabili dituguneko beste kontestuekin bat etorri dela azpimarratu nahi dugu:

- (19a) *Ameriketara, artzain modura joan zen*. (esiboa)
- (19b) *Ameriketara, artzain joan zen*. (traslatibo)
- (29) Delako adibideari dagokionez: (29) *Ikertzaileek, hipotesi hau oinarritzat erabili dute*.

Hasiera batetan aukeratu dugun aditza dela eta, interpretazio bakarra onartzen duen perpausa dugu; hala ere, kontestu berean beste aditz batzu erabiliz sortzen diren anbiguitate-kasuak ekiditeko (*ikertzaileek hipotesi hau oinarritzat hartu dute*) eta zenbait hiztunek kontestu honetan prolatiboaren erabilera onargarritzat jotzen ez dutela kontutan edukirik, *hartu*, aditzaren kasuan bezala, Ø + *modura / erara / gisa(ra)* direlako baliabideen erabilera proposatuko dugu:

- (29') *Ikertzaileek, hipotesi hau oinarri modura erabili dute*.

4. ONDORIOAK

Berrikustapen bibliografikoan eta eztabaidan zehar lortu ditugun datuak kontutan harturik, I.koadroaren eskemei errealizazio bana esleitzen diezaiekegu morfologi mailan. Horrela, atribuzioa txertatzeko erabil daitezkeen baliabide morfologikoetarako eremu sintaktiko eta semantiko konkretuak proposatuko ditugu:

1) Osagarri traslatibo guztiak, **absolutibo mugagabea** (Ø) agertuko dira (direkzionalitate logikoa horrela nabariago geratzen baita), subjektu zein objektuari lotzea edo aditz atributibo okasionala zein ez-okasionalari eransteak eraginik izango ez duelarik:

- (18) *Molekula hori, hartzaile bihurtu da* (intrantsitiboa + atributibo ez-okasionala).
- (19) *Ameriketara, artzain joan zen* (intrantsitiboa + atributibo okasionala).
- (28) *Aurreko ikertzaileek, posible bihurtu dute experimentu horren buruketa* (trantsitiboa + atributibo ez-okasionala).
- (30) *Ikertzaileek, sartu berria, proiektuaren zuzendari hautatu dute* (trantsitiboa + atributibo okasionala).

2) Kopula arrunten eta aditz atributibo ez-okasionalen subjektuei dagozkien osagarri esiboak ere, **absolutibo mugagabea** (Ø) idatziko dira, izan aditzaren atributua identifikazioa adierazteko erabiltzen deneko kasuan izan ezik, kasu honetan **absolutibo mugatua** erabiltzen delarik. Gertatu ere, izan eta egon kopula tradizioaletatik kanpoko beste kopula (ez-okasional)etan ere, komenigarria da absolutibo mugagabearen erabilera, subjektua eta atributua ondo bereizteko.

- (15) *Molekula hori, hartzailea da* (Kopula arrunta + identifikazioa).
- (16) *Molekula hori, hartzaile da* (Kopula arrunta + atribuzio arrunta).
- (17) *Molekula hori, hartzaile gertatu da erreakzioan* (intrantsitiboa + atributibo ez-okasionala).
- (25) *Proiektu horrek, interesgarri dirudi* (trantsitiboa + atributibo ez-okasionala).

3) *Eritzi* aditzaren kasuan, zeharkako osagarriari derrigorrez lotu behar zaion atributu baten aurrean gaude, aditz atributibo ez-okasionala da beraz, eta atributua **absolutibo mugagabea** (Ø) agertuko da beti.

- (26) *Ikertzaile gehienek, ideia horri, interesgarri deritzote* (trantsitiboa + atributibo ez-okasionala).

4) Aditz atributibo ez-okasionalen osagarri zuzenei esleituko zaizkien osagarriek, **prolatiboa**(-tzar) hartuko dute beti. Ikuspegi semantikotik, ustezko identifikazioa edo ezaugarri baten ustezko atribuzioa adieraziko dute.

(27) *Ikertzaile gehienek, interesgarritzat hartu dute experimentua* (trantsitiboa + atributibo ez-okasionala + ustezko atribuzioa).

5) Aditz atributibo okasionalen osagarri esiboeak \emptyset + *modura /erara /gisara* marketariko bat hartuko dute:

(19a) *Ameriketara, artzain modura joan zen* (berez aurretik bazen artzain, eta Amerikara artzain-kondizoan joan zen) (intransitiboa + atributibo okasionala).

(29') *Ikertzaileek, hipotesi hau oinarri modura erabili dute* (trantsitiboa + atributibo okasionala).

6) Bestalde, subjektu edo osagarri zuzenari buruz predikatuko dugu-na beronen izaeraren parte bati soilik murriztu nahi zaionean, \emptyset + *modura /erara /gisara* marketariko bati loturiko osagarriak erabiliko ditugu:

(21) *Molekula hori, hartzaile gisa, oso efikaz da* (kopula arrunta + atribuzio arrunta + subjektuaren murriztapena).

(22) *Molekula hori, hartzaile gisa, oso efikaz gertatu da* (intransitiboa + atributiboez-okasionala + subjektuaren murrizt.).

(24') *Ikertzaile horrek, nobelagile modura ere, lan handia egin du* (trantsitiboa + subjektuaren murriztapena).

Hona hemen, goiko ondorioetan emandako zenbait datu laburturik duen eskema:

			Kopula	A. atrib. ez-okas	A. atrib. okas.
A D I T Z I N T R A N T S.	A T R I B U T U A	Esiboak	<u>-a(k)</u> Ø izan, egon	Ø gertatu, suertatu,...	Ø + modura... joan, sartu,...
		Traslatiboak		Ø bihurtu, egin,...	Ø joan, sartu,...
	Gainerako osagarri esiboak		Ø + modura izan, egon	Ø + modura... gertatu, suertatu, bihurtu, egin,...	
	A D I T Z T R A N T S.	Subj. os.	Esiboak		Ø iruditu, eman
O.Z. os.		Esiboak		hartu, jo, -tzat hartu, jo, eduki, eman, kontsideratu	Ø + modura... erabili, hartu,...
		Traslatiboak		Ø bihurtu, egin,...	Ø hautatu, izendatu,...
Z.O. os.		Esiboak		Ø eritzi,...	Ø + modura... ...(edozein)

VI. eskema

BIBLIOGRAFIA

- ACADEMIA DE LA LENGUA ESPAÑOLA (1983): *Esbozo de una gramática de la lengua española*. Espasa Calpe. Madrid.
- ALVAREZ, J. L. (1977): L'emploi de l'indefini en souletin. *Fontes linguae vasconum studia et documenta*. 1977, IX, N. 25.
- ALVAREZ, J. L. (1978): *Euskal Gramatika*. Ediciones vascas. Donostia.
- AZKARATE, M. (1988): *Aditz-elkartek*. LEF-batzordearen jardunaldiak. Gernika. 1988.
- AZKUE, R. M.^a (1925): *Morfología vasca*. La Gran Enciclopedia Vasca. Bilbo (1969).
- BADIOLA, R. et al. (1986): *Euskararako Hiztegia*. Adorez 2. Bilbo.
- DUBOIS, J. (1979): *Diccionario de lingüística*. Alianza diccionarios. Madrid 1983. (Jatorrizko titulu: *Dictionnaire de linguistique*. Librairie Larouse. Paris. 1973.)

- EUSKALTZAINDIA, (1985): *Euskal Gramatika. Lehen urratsak-1*. Iruñea.
- GILI GAYA, S. (1961): *Curso superior de sintaxis española*. Vox. Barcelona. 1979.
- GOENAGA, P. (1980): *Gramatika bideetan*. Erein. Donostia.
- HERNANZ, M. LI. & BRUCART, J. (1987): *La sintaxis*. Ed. Crítica. Barcelona.
- IRIGOIEN, A. (1985): Euskarazko izen sintagma mugatzailerik gabekoez. **Euskera**, XXX (1) (1985).
- KINTANA, X. (1971): Ukan eta Eduki aditzen esangura berezia Axularren usuarioan. *Fontes linguae vasconum studia eta documenta*. 1971, 8.
- KINTANA, X. (1984): *Hiztegia 2000*. Elkar. Bilbo. 1980.
- KNÖRR, E. (1979): Bezala gaizki erabiltzeaz. **Euskera**, XXV. 1980-2. Bilbo.
- LAFITTE, P. (1944): *Grammaire basque. (Navarro Labourdin littéraire)*. Elkar, Donostia. 1979.
- LAFON, R. (1980): *Le système du verbe basque au XVIme siècle*. Elkar. Donostia.
- LYONS, J. (1968): *Introducción en la lingüística teórica*. Teide, Barcelona. 1981.
- LYONS, J. (1981): *Introducción al lenguaje y a la lingüística*. Teide, Madrid. 1984.
- NIQUE, Ch. (1974): *Introducción a la gramática generativa*. Cátedra. Madrid. 1885 (1. ed.: Librairie Armand Colin. 1974).
- ONIEVA, J. L. (1986): *Diccionario básico de terminología gramatical*. Playor, Madrid.
- POTTIER, B. (1974): *Linguística general*. Gredos, Madrid.
- REBUSCHI, G. (1982): *Structure de l'énoncé en basque*. Univ. de Paris. VII (tesia).
- RIEGEL, M. (1985): *L'adjectif attribut*. Presses Universitaires de France. Paris. 1985.
- SALABURU, P.; KINTANA, K. (1984): *Euskara hobean hobe*. E.H.U.aren argitarapen zerbitzua. Bilbo. 1984.
- TRASK, R. L. (1981): *Synchronic and Diachronic studies in the grammar of basque*. The University of London (tesia).
- VILLASANTE, L. (1978): *Estudios de sintaxis vasca*. Ed. Fr. Aranzazu. Oñati.
- VILLASANTE, L. (1979): *Sintaxis de la oración compuesta*. Ed. Fr. Aranzazu. Oñati.
- VILLASANTE, L. (1980): *Sintaxis de la oración simple*. Ed. Fr. Aranzazu. Oñati.
- WELTE, W. (1974): *Linguística moderna. Terminología y bibliografía*. Gredos, Madrid. 1985.
- WILLENS, D. (1983): *Regarder, voir. Les verbes de perception visuelle et la complementation verbal. Roman gaudenensia*. 20. 147-158.
- ZABALA, I.; ODRIOZOLA, J. C. (1989): Gazteleraizko *como* juntagailu polisemikoak euskararen baitan izan ditzakeen ordezkoen problematika: 1.—Subordinazioaren esparrua. **Euskera**, XXXIV, 1989.